

MUTOLAA MADANIYATI BORASIDA AYRIM FIKRLAR

Abdulazizov Abdulvohid Habibullayevich

Namangan davlat universiteti dotsenti, s.f.n.

e-mail: abdulazizov60@mail.ru

ANNOTATSIYA: *Maqolada bugungi kunda dolzarb hisoblangan mutolaa madaniyatini rivojlanish borasida muallifning falsafiy nuqtai nazari bayon etilgan va mutolaa madaniyati hodisasi jarayonlarining ahvolini obyektiv tahlil etishga harakat qilingan. Mutolaa nazariyasining etarli darajada tadqiq etilmaganligini dolzarbli ta'kidlangan. Mutolaaga e'tibor doimo dolzarb ekanligi ta'kidlangan holda, kitobxonlik hodisasi kam o'rganilgan sohalaridan biri bo'lib, ayniqsa yoshlarning mutolaa madaniyatini nazariyasi masalasi yaxlit tadqiqot obyekti sifatida o'rganilmaganligi haqida xulosa beriladi. Mutolaa nazariyasi juda keng tushuncha va bag'oyat murakkab muammo ekanligi e'tirof etilgan.*

Kalit so'zlar: *kitobxonlik va mutolaa, savodxonlik, "mutolaa inqirozi", kitob mahsulotlari, axborot-kutubxona markazlari, axborot-resurs markazlari, jamiyat rivojlanishi, qog'oz muqovali va rang-barang muqovali cho'ntak kitoblar, XXI-asr boshidagi ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar.*

НЕКОТОРЫЕ МЫСЛИ О КУЛЬТУРЕ ЧТЕНИЯ

Абдулазизов Абдулвахид Хабибуллаевич

доцент Наманганского государственного университета к.с.н.

электронная почта: abdulazizov60@mail.ru

АННОТАЦИЯ: *В статье излагается философская точка зрения автора на развитие культуры чтения, которая считается актуальной и предпринята попытка объективно проанализировать состояние процессов феномена культуры чтения. Подчеркнуто, что теория чтения недостаточно изучена. Делается вывод о том, что феномен чтения является одной из малоизученных областей, тем более, что вопрос теории читательской культуры молодежи не изучен как комплексный объект исследования.*

Ключевые слова: *чтение книг и чтение, грамотность, «кризис чтения», книжная продукция, информационно-библиотечные центры, информационно-ресурсные центры, общественное развитие, карманные книжки с бумажными и красочными обложками, социокультурное развитие перемен начала 21 века.*

SOME THOUGHTS ON READING CULTURE

Abdulazizov Abdulvakhid Khabibullaevich

Associate Professor of Namangan State University

e-mail: abdulazizov60@mail.ru

ABSTRACT: *The article presents the author's philosophical point of view on the development of a culture of reading, which is considered relevant, and an attempt is made to objectively analyze the state of the processes of the phenomenon of reading culture. It is emphasized that the theory of reading has not been sufficiently studied. It is concluded that the phenomenon of reading is one of the little-studied areas, especially since the issue of the theory of the reading culture of young people has not been studied as a complex object of study.*

Key words: *book reading and reading, literacy, "reading crisis", book production, information and library centers, information resource centers, community development, pocket books with paper and colorful covers, socio-cultural development of changes at the beginning of the 21st century.*

KIRISH

Kitob, xuddi vaqt mashinasi kabi, bizni o'tmish va kelajakka olib boradi. Kitobni mutolaa qilib, biz Gomer, A.Navoiy, U.Shekspir, L.N.Tolstoy, A.Qodiriy kabi buyuk zotlar bilan beixtiyor suhbatdoshga aylanib qolamiz. Ammo qog'ozdagi so'zlarni fikrga va tasavvurga aylantirish qobiliyatini qaerdan oldik? Olimlar qadimgi odamlar mutolaani qanday o'rganishgan, birinchi yozuv qaerdan paydo bo'lgan degan savollarga javob izlashga ko'p vaqt ajratdilar. Yozuv paydo bo'lgach insoniyatning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatdi, usiz mutolaa, kitoblar va umuman biz biladigan dunyoni tassavvur qilib bo'lmaydi. Olimlarning fikriga ko'ra, taxminan 40 ming yil oldin, bir kishi nafaqat zamondoshlari, balki avlodlari bilan ham yozma muloqot qilishga kirishishgan. Juda uzoq vaqt davomida fikrni yozma bayon etish tor doiralar uchun tushunarli bo'lib kelgan. Fikr paydo bo'lgan joyga ko'rinmas iplar bilan bog'langan. Uni bayoni ilk marta paydo bo'lgan joyga qayd: g'orlarda, granit yoki marmar plitalarda va xokazo. Yozish uchun fikrlash faqat yozuv materialining ixtirosi bilan bog'liq bo'ldi. Birinchi bunday material o'ramga o'ralgan papirus edi. Ma'lum bo'lishicha, o'sha paytda misrliklar chizmalardan chizilgan ob'ektni emas, balki uning nomini tashkil etgan tovushlarni (fonetik belgilarni) bildiradigan belgilarni ajratib olishni boshlaganlar. Misrliklar ism yozishlari kerak bo'lganda, ular bir harfli ierogliflardan foydalanganlar. Shunday qilib, murakkab va uzun matnlarni tezda yozish zarurati paydo bo'lgan, bu esa chizmalar soddalashtirilgan holda shartli piktogramma

- ierogliflarga aylandi. Ana shu asarlarni o'qish va tushunish uchun mutolaa xodisasi yuzaga kelgan. Aslida, mutolaa minglab yillar davomida paydo bo'ladi, shakllanadi, mustahkamlanadi. Eng asosiysi - jamiyat rivojlanishi boshlandi. Mutolaaga qanchalik kuchli e'tibor qaratilsa, jamiyat shunchalik yuksalib boraveradi. U odamlarning har bir hatti-harakatida, fikrlash tarzida, o'y-hayollari tilida so'zga aylanganida namoyon bo'ladi. Mutolaa masalasi har bir davrda kerak bo'lgan va bo'ladi ham.

Eramizdram avvalgi XII-XIII asrlarda Yaqin Sharqda alifbo tovush yozuvining eng qadimgi yodgorliklaridan biri yaratilmoqda - undosh va unli bo'g'inni bildiruvchi 32 ta belgidan iborat sinay yozuvlari ishlab chiqilgan. Bitta tovushni bildiruvchi bunday bir bo'g'inli belgilar mavjudligi tufayli alifbo ierogliflar bilan yozishning murakkab tizimidan ajralib turdi. Finikiyaliklar ushbu harflar bilan tanishib, ular asosida bo'g'in yozuvining belgilarini soddalashtirib, o'zlarining alifbo harflarini yaratdilar. Yunonlar esa, Finikiya tizimini o'zlashtirdilar va unililar uchun belgilar kiritdilar. Bu yozuvdagi inqilob edi. Yunonlar barcha unililarni tasvirlaydigan to'liq yozuv tizimini ixtiro qildilar va keyinchalik stress va intilishni tasvirlay boshladilar. Yunonlar qat'iy muvozanatli shrift yaratdilar va harflar geometrik va nosimmetrik bo'ldi. Iskandar Zulqarnayn davrida birinchi hujjatlarni yaratishda yozuvdan foydalanilgan. Lotin va kirill yozuvlari yunon alifbosidan kelib chiqqan. [1]

Xat milliy madaniyatning elementiga aylanadi: rimliklar lotin tilida, qadimgi yunonlar - qadimgi yunon tilida, arablar - arab tilida yozadilar va mutolaa qildilar. Va asta-sekin deyarli barcha xalqlar o'zlari uchun o'zlarining maxsus alifbolarini yaratadilar. Xat yozish keng tarqalib, har bir xalqda madaniy boyliklarni to'plash vositasi bo'lib xizmat qilgan. Yozma materialni takomillashtirish, yozma harakatchanlikni saqlab qolish, ishonchliligi va qobiliyatida mukammal bo'lish zarurati tug'ildi. Ishlab chiqarish qiyin bo'lgan papirus o'ramlari mustahkam pergament bilan almashtirildi, bu esa kodeks (qadimiy kitob) shaklida qayd etilgan ma'lumotlar miqdorini keskin oshirish imkonini berdi. Yangi yozuv materiali - qog'oz madaniyat tarixida muhim rol o'ynadi, u deyarli pergament kabi bardoshli va qulay, ammo ishlab chiqarish ancha arzon. Qog'oz kitobni ommaviy ishlab chiqarish imkonini berdi. 15-asrda Iogannes Gutenberg metall tipdagi bosmaxonani yaratdi, bu kitoblarni nisbatan arzonlashtirdi (garchi ko'pchilik uchun hali ham qimmat). Besh yuz yildan kamroq vaqt ichida faqat bir nechta zodagonlar uchun ochiq bo'lgan jarayondan mutolaa ommaviy o'yin-kulgiga aylandi. Allen Leyn nashriyot biznesida inqilob qildi. 1935-yildan u qog'oz muqovali va rang-barang muqovali cho'ntak kitoblarini nashr ettirib, yirik do'konlar va vokzallarda arzon narxda sota boshladi. Natijada kitob tiraji bir necha barobar ortdi, kitobxonlik ommaviylashdi.

Faqat shaxsiy kompyuterning ixtirosi saqlash vositalarini yangi bosqichga olib chiqish imkonini berdi. Bundan 40 000 yil avval o'rta kattalikdagi tog' tizmasini ko'tarib olib yurishga to'g'ri kelardi, endi bir kishi ko'tara oladigan qalay qutiga sig'adigan elektroon kitoblar paydo bo'ldi. Faqat 1998 yilda elektron kitob paydo bo'lishi bilan etarlicha katta ekranga ega bo'lgan, og'irligi telefondek bo'lgan va matnni ko'rsatish sifati bo'yicha qog'oz adabiyotidek yaxshi bo'lgan qurilma yaratildi. Shu bilan birga, bizning cho'ntagimizdagi zamonaviy kutubxona tog' bilan taqqoslanishda davom etmoqda - endi buni "ma'lumotlr ba'zasi"deb atalmoqda.

Kitobxonlik tarixidagi yana bir burilish 2—4-asrlarda "ovoz chiqarmay" mutolaa qilishning bosqichma-bosqich qo'llanilishi bo'ldi. Ovozsiz o'qish boshqa birovning intonatsiyasi va og'zaki nutq tezligidan mustaqil bo'lish imkonini berdi. Shu bilan birga, gap ichidagi grammatik burilishlarni ajratib ko'rsatish odat tusiga kirdi va ko'plab tinish belgilari kiritildi, ulardan biz hozir ham foydalanamiz. Mutolaa tarixini o'rganish bilan ko'plab olimlar shug'ullanganlar va shug'ullanmoqdalar, ulardan biri fransuz yozuvchisi Rojer Shartbedir. Shartbening etakchi fikrlaridan biri shuki, matn – o'z vositasidan (pergament, qog'oz yoki ekran) alohida mavjud bo'la olmasligi – o'quvchiga nafaqat mazmuni, balki moddiy ko'rinishi, teksturasi kabi xususiyatlari bilan ham ta'sir qiladi. Va bu, Shartbening fikriga ko'ra, «..juda keng qamrovli madaniy oqibatlariga olib keladi: ehtimol u madaniy shakllanish manbasini aynan shu erda ko'radi. eng oddiy misol: qadimgi dunyoda varaqlarni o'qish ikkala qo'lning ishtirokini talab qilar edi - o'qish paytida odam faqat ovoz chiqara q olar, lekin yozmagan. Kod paydo bo'lishi bilan yangi, ilgari imkonsiz imo-ishoralar paydo bo'ldi: kitobni varaqlash, istalgan parchani osongina topish va iqtibos qilish, o'qishdan voz kechish [2]

Elektron davrda inson voqelikni o'ziga mos keladigan elementlardan o'zi uchun yig'adi - va shuning uchun erkinroqdir: unga matn va semantik tuzilmalarning ta'siriga kamroq ta'sir qiladi. U o'z matni uchun kontekstni o'zi yaratadi. Natijada, Shartbening fikricha, tafakkur toifalari asta-sekin o'zgarib bormoqda: tavsiflar, haqiqatning o'zi tasniflari. Tarixchi Shartbening barcha bayonotlari baland ovozda ko'rinadi va empirik ravishda hali isbotlanmagan, ammo ma'lum darajada ularning o'z o'rni bor.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Mutolaani ma'naviy hayot hodisasi sifatida nazariy jihatdan tushunishga urinishlar Qadimgi Xitoy va antik davr mutafakkirlari (Konfuciy, Lao Czi, Chuang Tzu, Sokrat, Platon, Seneka) orasida ham uchraydi [3].

E.I. Kuzmin , o'z navbatida, mutolaa inqirozini tavsiflab, uni ijtimoiy xavfsizlikka aniq tahdid deb ataydi, chunki mutolaa o'tmish va hozirgi bilimlar, qadriyatlar va normalarni o'zlashtirish va ulardan foydalanishning eng muhim usuli hisoblanadi.

bugungi kunda odamlar uchun mutolaa shaxsiy hayot subyektlari sifatida juda muhimdir. Mutolaa ko'p millatli va ko'p qatlamli madaniyatining asoslarini qayta ishlab chiqarishga hissa qo'shadi.[3]

Jamiyatning ushbu muammoga qiziqishini kuchaytirish to'g'risida V.P.Chudinova bir qator konferensiyalarda chiqishlar qildi, jumladan: Mutolaani qo'llab-quvvatlash bo'yicha Butunrossiya Kongressi (Moskva, 2001, "O'qimishli bolalar - o'qimishli xalq" Butunrossiya konferensiyasi (Moskva, 2002).), "Mutolaa dunyosi va jahon kitobi" xalqaro konferensiyasi (Sankt-Peterburg, 2002) va boshqalarda kitobxonlikni qo'llab-quvvatlash borasida jiddiy chora-tadbirlar ko'rish zarurligi taklifi bilan chiqqan. [4]

Xalqaro kitobxonlik assotsiasiyasi Moskva filiali prezidenti, professor N.S. Smetannikova, fundamental ilmiy tadqiqotlarni tashkil etish, konsepsiyani joriy etish va yoshga qarab o'qish darajalarining sifat xususiyatlarini ishlab chiqishni taklif qilishdi, maktablar va maktab kutubxonalarini qo'llab-quvvatlovchi tadbirlarni o'tkazishda ishtiroki rag'batlantiriladigan tashkilotlar ro'yxatiga kiritadi.[5]

NATIJALAR

Mutolaa bilan bog'liq muammoni hal qilish hozirgi vaqtda o'zaro bog'liq bo'lmagan barcha resurslarni mutolaa sohasidagi davlat tomonidan ijtimoiy yo'naltirilgan madaniyat siyosati doirasida tizimli ravishda mustahkamlash va birlashtirish va ulardan foydalanishni eng muhim milliy vazifalardan birini hal qilishga yo'naltirish zarurligini taqozo etadi. O'zbekistonda mutolaa muammolariga doimo e'tibor berib kelinmoqda. Ayniqsa, XXI asrda mamlakatimizda kitobxonlik va mutolaaga alohida e'tibor berilmoqda

Jumladan, O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2017- yil 12- yanvar kuni "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"gi farmoyishni [6] imzolaganligi misol bo'la oladi. Farmoyishda mustaqillik yillarida kutubxona va nashriyotchilik borasida erishilgan yutuqlar bilan bir qatorda aholi, ayniqsa, yoshlar o'rtasida mutolaa madaniyatini oshirishga oid qator muammolar sanab o'tilgan. Avvalo, badiiy, ma'rifiy, ilmiy-ommabop, tarbiyaviy, yoshlarning intellektual salohiyatini oshirishga qaratilgan adabiyotlarni chop etish, ular bilan ta'lim muassasalarini ta'minlash, milliy va jahon adabiyoti namoyandalarining yetuk asarlarini saralash, tarjima qilish ishlari puxta o'ylangan tizim asosida tashkil etilmagan, deyiladi hujjatda.

Yangi avlod uchun bosma matn endi sukut bo'yicha avtomatik aloqa jarayonini nazarda tutmaydi, natijada o'qish jarayonida o'ziga murojaat qilish, uning ichki holatini, his-tuyg'ularini, ta'assurotlarini, his-tuyg'ularini tahlil qilish [7]. Shuning

uchun, elektron kitobning formati, hatto barcha mumkin bo'lgan zamonaviy qurilmalarga moslashtirilgan bo'lsa ham, bizning fikrimizcha, o'quvchilarning o'zgargan ehtiyojlarini to'liq qondirish yaqin kelajakda mumkin bo'lmaydi. Yangi turdagi o'quvchi tubdan boshqacha yondashuvga muhtoj, ehtimol, uning uchun tanish bo'lgan tarkibni joylashtirish platformalarida dominant vizual komponent bilan konsentrlangan ma'lumotlarni olishni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, elektron kitob formati qismli o'qish muammosini hal qilmaydi, ayniqsa bepul ilovalar reklama roliklarini ko'rishni o'z ichiga olgan hollarda. Yangi avlod o'z ichki dunyosiga e'tibor qaratadi, haqiqiy muloqotdan chekinadi, ijtimoiy tarmoqlarda fikr almashishni afzal ko'radi. Kitob sanoati uchun bu, asosan, "oflayn" rejimida targ'ibot bilan bog'liq sohada jiddiy xavf tug'diradi: agar keksa avlod vakillari atmosfera, turli madaniy tadbirlar, mualliflar bilan uchrashuvlar, aloqa uchun kitob do'konlari va ko'rgazma-yarmarkalarga tashrif buyurishsa, ular turli tadbirlarga, tematik bezaklarga, ko'ngilochar dasturlarga ijobiy munosabatda bo'lishsa, unda yangi avlod vakillari internetda kitob sotib olishni afzal ko'rishadi [8]. Bu onlayn-do'konlarning narx siyosati va sotib olish jarayoniga boshqa munosabat bilan izohlanadi: ular unga jiddiy ahamiyat bermaydilar, biron bir marosimlarga muhtoj emaslar. Siz kitobning ba'zi dizayn elementlarini (muqova dizayni, tartib sifati, rasmlar va boshqalar) baholash qismlari yordamida baholashingiz mumkin (aksariyat yirik saytlar (Ozon, labirint va boshqalar) va boshqa qiziqish ma'lumotlarini (tarjima sifati, qog'oz, hikoya chizig'ining xususiyatlari va boshqalar) sharhlardan yoki ijtimoiy tarmoqlardagi profil guruhlaridan (nashriyot va boshqalar) topish mumkin. U erda hamfikir odamlar bilan kitobning moddiy qurilishidan tortib, sevimli personajlari va muqobil final sahnalarigacha bo'lgan barcha jihatlarni muhokama qilish zarurati ham amalga oshiriladi. Ushbu guruhlar turli xil auditoriyani qamrab oladi va universallarga bo'linadi (janrlar, mamlakat va yaratilish vaqtiga bog'liq emas asarlari, o'quvchilarning jinsi va boshqalar), jinsi yoki diniy rang-barang; u yoki bu yozuvchi yoki personajning muxlislari bo'lgan guruhlar va boshqalar. E'tibor bering, zamonaviy noshirlar yangi avlodning afzalliklarini bilib, VKontakte, Instagram va boshqalarning ushbu auditoriyasi bilan faol aloqada bo'lib, tanlovlarni tashkil qilmoqdalar, so'rovnomalar, ovoz berish va h.k. so'nggi yillarda yangi avlod o'quvchilari orasida bu kitoblar formati (kitoblarga bag'ishlangan videolar) ommalashib bormoqda, ularning asosiy maqsadi nashriyot mahsulotlarini targ'ib qilish, o'quvchilarga kitob yangiliklari to'g'risida ma'lumot berish, muayyan asarlarning tavsiyalari bilan tematik to'plamlarni yaratish va bo'sh vaqtni o'tkazish usuli sifatida o'qishni ommalashtirishdir. Ushbu sayt foydalanuvchilari sonining faol o'sishi, birinchi navbatda, muvaffaqiyatli (yangi avlod ehtiyojlari doirasida) taqdim etish shakli bilan

izohlanadi: birinchi navbatda, biz, albatta, vizualizatsiya haqida, ikkinchidan, videolarning davomiyligi haqida gaplashamiz: ushbu o'quvchilar guruhi (ularning otalari, keksa avlod vakillari) bilan juda qisqa e'tibor davri bilan ajralib turadi.] va qisqa vaqt ichida (o'rtacha video, qoida tariqasida, 10 daqiqadan oshmaydi) siz juda keng mavzularni qamrab olishingiz mumkin.

MUHOKAMA VA HULOSALAR

1990-yillar va 2000-yillarning boshlarida mutolaa muammolari o'quvchilarning katta qismining "jiddiy" (rivojlanayotgan) mutolaadan madaniy va ijtimoiylashuvning asosi sifatida o'qishdan bosh tortishi atrofida to'plangan edi, bu esa mutolaa modasi tufayli edi. 20-asrning oxiridan hozirgi kungacha aholining bo'sh vaqtini o'tkazishda kitobxonlik ulushini kamaish muammosi hukmronlik qilmoqda. N.A. Stefanovskaya kuzatilgan muammolarni o'ziga xos va juda to'g'ri falsafiy talqinini taqdim etadi: "mutolaaning hukmron madaniyatdan individual submadaniyatlar va professional guruhlar doirasiga ko'chishi, ular bunga faol qarshilik ko'rsatadilar va uning(mutolaaning) haqiqiy qiymatini saqlab qolishga harakat qiladilar (bukcrossinglar harakati, kutubxonachilar, ijodkor ziyolilar vakillari, yozuvchilar)" [9].

Yu.P.Melentevaning ta'kidlashicha, "fan hali ham, aslida, shaxs yoki ijtimoiy guruhning mutolaaga bo'lgan qiziqishining o'sishi yoki pasayishi sabablarini to'la o'rganmadi, chunki mutolaaning intim tabiati tadqiqotni juda qiyinlashtiradi" [10]. Ko'pincha kundalik kommunikativ amaliyotlar zamonaviy o'quvchining qadriyatlarini yo'qotish va madaniy disfunktsiyasi natijasida mutolaaga qiziqishning etishmasligini anglatadi. Shu bilan birga, aholining ham individual, ham ijtimoiy guruhlarning madaniy ehtiyojlari xilma-xilligining kamayishi nafaqat ehtiyoj tashuvchilarga qarshi ommaviy da'volar kontekstida, balki butun jamiyat va shaxsga qarshi da'volar kontekstida ijtimoiy institutlar tomonidan ko'rib chiqilishi kerak.

Ijtimoiy yondashuvga muvofiq mutolaaning eng chuqur, mikrosociologik darajada tahlili ko'ra, N.A.Stefanovskaya to'g'ri mutolaani o'rganishni rag'batlantiradigan yoki to'sqinlik qiladigan muassasalar mavjudligini tan oladi. Bugungi kunga kelib, bu gipoteza N.A. Stefanovskaya mutolaaning umumiy nazariyasi fan sohasida faol rivojlanishni talab qiladi.

Zamonaviy dunyoni raqamlashtirish yangi madaniy hodisa sifatida "raqamli mutolaa" fenomeniga alohida e'tibor qaratishni taqozo etadi. Ushbu tadqiqot orqali Yu.P. Melent'eva mutolaani yozuvning evolyutsiyasi va axborot va ommaviy axborot vositalarining yozma madaniyatining shakllanishi kontekstida ko'rib chiqadi. [9]

Yuqorida aytilganlarni xulosa qiladigan bo'lsak, insonlar uchun mutolaani qo'llab-quvvatlashni o'rganish va amalga oshirishda nafaqat individual loyihalar

darajasida, balki, birinchi navbatda, davlat strategik tashabbuslari darajasida va uzoq muddatli istiqbolda poliparadigma yondashuvi zarurligini taxmin qilishimiz mumkin. Ularning qurilishi 21-asr boshidagi ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar sharoitida mutolaani qo'llab-quvvatlash muammolarini hal qilishda falsafa, madaniyatshunoslik, sociologiya, pedagogika, kutubxonashunoslik, bibliografiya va boshqa fanlarning nazariy va uslubiy vositalarini birlashtirishning maqsadga muvofiqligini belgilaydi. Bu yondashuvlarning uyg'unligiga e'tibor qaratish va ularning insonparvarlik yo'nalishining birligini ta'minlash zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dmitrieva, O. Chto gde chitayut/O.Dmitrieva//Vsyo yasno.–2005- №25.– S.10
2. Staf I. Roje Shartъe: uroki istorii chteniya [Elektronnyy resurs]/ Polit.ru. - 14 yanvarya 2016 – Rejim dostupa: <http://polit.ru/article/2006/03/27/staf/> – Zagl. s ekrana
3. Stefanovskaya, N.A. Chtenie v sovremennom obщestve: problemy i tendencii: monografiya / N.A. Stefanovskaya. - Tambov: izd-vo Pershina R.V., 2007. – 144 s.
4. Kuzьmin, E.I. Podderjka i razvitie chteniya – obщenacionalьnaya zadacha / E.I. Kuzьmin , E.A. Orlova // Observatoriya kulьtury. – 2007. - № 2. – S. 25-30
5. Chudinova, V.P. Problemy i zadachi podderjki chteniya v Rossii / V.P. Chudinova // Bibliotechnoe delo – 2004: vseobщaya dostupnostь informacii: materialy 9 mejdunar. nauch. konf. (Moskva, 22-24
6. 2017 yil 12 yanvarъ kuni «Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"gi farmoyish
7. Kachenya G. M. Chtenie kak vid deyatelnosti i faktor razvitiya lichnosti: vremya peremen / G. M. Kachenya; Pyaty mejdunarodnyy intellektualьnyy forum «Chtenie na evraziyskom perekrestke»(Chelyabinsk, 24–25 oktyabrya2019 g.) : materialy foruma / nauch.
8. Shamis E. M. Teoriya pokoleniy. Neobyknovennyy Iks. /E. M. Shamis. – M.: Sinergiya, 2017. – 140 s.; ISBN 978-5-4257-0303-3
9. Stefanovskaya, N.A. Chtenie v sovremennom obщestve: problemy i tendencii: monografiya / N.A. Stefanovskaya. - Tambov: izd-vo Pershina R.V., 2007. – 144 s.
10. Podderjka i razvitie chteniya: tendencii i problemy (po itogam pyati let realizacii Nacionalьnoy programmy podderjki i razvitiya chteniya v Rossii): Sb. statey – M.: Mejregionalьnyy centr bibliotechnogo sotrudnichestva, 2011. – 216 s.